

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

Sprawozdanie z działalności Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” w roku 2009

Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” powstał w marcu 2007 roku jako państwowa instytucja kultury. Jego zadaniem jest promowanie powojennego dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska i Wrocławia. Historia tego regionu jest ważną kartą w dziejach Polski i Europy. Tereny te były wyjątkowym „świadkiem” tragicznych skutków II wojny światowej – wielkich zniszczeń, całkowitej wymiany ludności, trudnych spotkań narodów, terroru komunistycznego i powojennego podziału kontynentu, którego znaczna część znalazła się w strefie systemu totalitarnego. Jednocześnie na dzisiejszych terenach zachodniej Polski symbolicznie ogniskowały się wszystkie zmiany, jakie zaszły w tym czasie w całej Polsce i Europie – odbudowa zniszczeń, budowanie wspólnej tożsamości oraz krzewienie pojednania polsko-niemieckiego czy obalenie systemu komunistycznego.

Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” od stycznia 2009 roku, na mocy umowy zawartej pomiędzy Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Miastem Wrocław, jest samorządową instytucją kultury prowadzoną przez Miasto Wrocław. Odpowiednie korekty w statucie placówki zostały wprowadzone w lutym 2009 roku. Nowy statut formułuje cele Ośrodka w następujący sposób:

- 1) dokumentowanie oraz upowszechnianie dorobku historycznego i kulturowego stworzonego we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku po II wojnie światowej;
- 2) dokumentowanie i upowszechnianie wiedzy o oporze społeczeństwa polskiego wobec komunistycznej dyktatury;
- 3) popularyzacja – wśród mieszkańców miasta, a także w Polsce i za granicą – wiedzy o powojennej historii Wrocławia jako ważnego elementu dziedzictwa europejskiego;
- 4) przygotowanie projektu stałej ekspozycji, ukazującej miejsce i znaczenie najnowszej historii Wrocławia w dziejach Polski i Europy;

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

- 5) prowadzenie działalności edukacyjnej służącej szacunkowi dla prawdy historycznej będącej fundamentem sprawiedliwego ładu międzynarodowego i pokojowych stosunków między narodami;

Ośrodek realizuje swoje cele i zadania w szczególności poprzez:

- 1) inicjowanie, prowadzenie i wspieranie projektów badawczych, edukacyjnych, szkoleniowych, stypendialnych, kulturalnych i innych;
- 2) zbieranie, opracowywanie oraz prezentowanie przedmiotów, dokumentów, pamiątek oraz świadectw dziedzictwa historycznego, materialnego, duchowego i kulturowego; w tym w szczególności prowadzenie archiwum zapisów historii mówionej;
- 3) budowanie stałych i czasowych programów wystawienniczych;
- 4) prowadzenie akcji promocyjnych, społecznych i informacyjnych, zgodnych z celem Ośrodka
- 5) opracowywanie analiz, raportów i ekspertyz oraz upowszechnianie ich wyników;
- 6) przygotowywanie i realizacja wydawnictw poligraficznych i audiowizualnych o tematyce zgodnej z celem Ośrodka;
- 7) nawiązywanie współpracy z organizacjami społecznymi i innymi instytucjami w celu realizacji wspólnych projektów;
- 8) współpracę i organizację międzynarodowych projektów zgodnych z celem Ośrodka;
- 9) pozyskiwanie środków finansowych na cele działalności statutowej z funduszy publicznych, prywatnych oraz środków europejskich.

Upływający rok przyniósł dla instytucji istotne wyzwania organizacyjne. Jako czynniki wpływające na kształt i zakres zrealizowanych zadań należy wymienić przede wszystkim: nową formułę organizacyjną związaną z przekazaniem instytucji do prowadzenia przez miasto Wrocław, znaczące obniżenie przychodów pochodzących z dotacji podmiotowej (jako efekt zmiany organizatora a także skutek kryzysu finansowego), a także przedsięwzięcia związane ze zmianą siedziby oraz restrukturyzacją.

Podejmowane w roku sprawozdawczym działania wynikały z przyjętego rocznego programu pracy (zatwierdzonego przez Radę Programową Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” na posiedzeniu 17 lutego 2009 roku). Zgodnie z przyjętymi założeniami zrealizowane zostały podstawowe cele

Ośrodka, do których zaliczono: poszerzanie zbioru relacji historii mówionej, podtrzymanie cyklicznych projektów edukacyjnych oraz zapewnienie ciągłości funkcjonowania instytucji w okresie zmian organizacyjnych i w warunkach obniżonej dotacji podmiotowej (dostosowanie do nowej formuły organizacyjnej). Działalność placówki, zgodnie z założeniami programu pracy, uwzględniała przypadające na rok 2009 rocznice wybuchu drugiej wojny światowej i upadku systemu komunistycznego w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. W tym zakresie dwa projekty: wystawa „Wrocław’89. Ostatni rok Peerelu” oraz wydanie książki „Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego” wpisane zostały na listę projektów realizowanych w ramach państwowego programu obchodów rocznicowych. W mniejszym stopniu natomiast zrealizowany został punkt dotyczący kontynuacji prac merytorycznych na rzecz stałej ekspozycji – Muzeum Ziemi Zachodnich. Jednakże i tutaj podjęte zostały kroki mające na celu przygotowanie rozwoju koncepcji merytorycznej przyszłego muzeum, a także zrealizowano część zaplanowanych działań (m.in. inwentaryzacja dokumentacji). Po konsultacji z organizatorem i Radą Programową Ośrodka zadanie dotyczące organizacji konferencji programowej przeniesiono na kolejny rok. Poza wskazanymi wyżej, wynikającymi z programu pracy na 2009 rok, obszarami priorytetowymi zrealizowano inne zaplanowane zadania, w zasadniczej części w zakresie odzwierciedlającym założenia programu pracy.

Niniejszy dokument stanowi sprawozdanie merytoryczne prezentujące projekty zrealizowane przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” w 2009 roku.

I. Program dokumentacyjny

Ośrodek w roku sprawozdawczym kontynuował zadania związane z programem dokumentacyjnym („Świadkowie Historii”) polegającym na zbieraniu relacji od osób, które uczestniczyły w ważnych wydarzeniach historycznych. Wywiady te nagrywane są na dyktafon lub kamerę cyfrową, spisywane, a następnie trafiają do archiwum. Zebrane relacje są sukcesywnie opracowywane i katalogowane.

Program dokumentacyjny oprócz rejestracji i archiwizacji świadectw obejmuje swoim zakresem także tworzenie zasobów zdjęć i pamiątek oraz opiekę nad powierzonymi, na mocy decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dobrami kultury narodowej.

W roku sprawozdawczym:

- Pozyskano kolejne 144 świadectwa, w ramach kilku projektów dokumentacyjnych oraz w ramach bieżącej pracy z osobami, które samodzielnie zgłaszają się do Ośrodka. Na koniec roku 2009 archiwum liczy ok. 750 świadectw.
- Przeprowadzono inwentaryzację zebranych świadectw oraz skatalogowano dotychczasowe zbiory. Podzielono archiwum świadectw na trzy jednostki: archiwum historii mówionej, archiwum Sybiraków, archiwum przekazanych relacji. Zaprowadzono katalog dla wszystkich jednostek obejmujący: sygnaturę porządkową, imię, nazwisko, kategorię przyporządkowania merytorycznego. Katalog jest w trakcie uzupełniania o registry – krótkie streszczenie relacji
- Wydzielono osobne lokum dla archiwum i przygotowano procedury udostępniania świadectw osobom zainteresowanym. W tym zakresie przygotowano projekt Centrum Dokumentacyjnego. Będzie to miejsce, w którym użytkownicy będą mogli skorzystać z zasobu archiwalnego instytucji. Do ich dyspozycji przygotowane są również pomoce naukowe w postaci podręcznej biblioteki oraz pomocy archiwalnych. Na miejscu dostępne będzie również stanowisko umożliwiające reprografię materiałów.

II Kolekcja fotografii Zbigniewa Nowaka

Ośrodek przystąpił do digitalizacji zakupionej w 2008 r. kolekcji Zbigniewa Nowaka (fotoreportera i wieloletniego współpracownika „Wieczoru Wrocławia”) złożonej z ok. 50 tysięcy zdjęć. Fotografie te dokumentują historię Wrocławia z lat 1960–2003. Negatywy były skanowane i zabezpieczane, a uzyskane zeskanowane zdjęcia kadrowane i opracowywane. Docelowo będą one stanowić osobną bazę ikonograficzną, której rozwój będzie stałym elementem programu dokumentacyjnego. Reprezentatywna część zeskanowanych zdjęć przechowywana jest w formatach bezstratnych. Stworzona została także strona internetowa – do wdrożenia na początku 2010 roku – zawierająca galerię kilku tysięcy wybranych fotografii. Projekt digitalizacji kolekcji realizowany jest dzięki wsparciu pozyskanemu z programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”. Zdjęcia Zbigniewa Nowaka są już wykorzystywane przez Ośrodek jako baza ikonograficzna dla własnych projektów wydawniczych i wystawienniczych, mogą stanowić także zasób dla zainteresowanych osób i instytucji.

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

III „Pojednanie”. Projekty związane z postacią kardynała Bolesława Kominka

Projekty związane z postacią kardynała Bolesława Kominka oraz okolicznościami powstania i znaczeniem Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich stanowią osobny, ważny segment działalności Ośrodka. W 2009 roku zrealizowano w tym zakresie między innymi następujące zadania:

1. Ośrodek przygotował i wydał książkę **„Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego”** zawierającą referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w grudniu 2008 r. Ważną część publikacji stanowią niepublikowane dotąd dokumenty z Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Archiwum Akt Nowych oraz Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, dotyczące postaci Kardynała oraz okoliczności powstania Orędzia, opracowane w ramach projektu badawczego prowadzonego przez Ośrodek. Promocji książki, która trafiła do księgarń 19 października 2009 r., towarzyszył panel dyskusyjny, który odbył się w ramach Pierwszej Konferencji Niemcoznawczej „Goodbye Deutschland”.

2. W 2008 r. Ośrodek wyprodukował film dokumentalny **„Kapłan pojednania. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego”**, poświęcony postaci kardynała oraz jego roli w procesie pojednania polsko-niemieckiego. Ukazane również zostały kulisy powstania „Orędzia biskupów polskich do ich niemieckich współbraci w chrystusowym urzędzie pasterskim”. W okresie sprawozdawczym odbywała się promocja filmu. Do końca 2009 roku został on zaprezentowany w siedmiu miastach, w ramach kilkunastu pokazów – między innymi:

– 6 lutego we Wrocławiu odbyła się uroczysta premiera filmu; dokument zaprezentowany został w ramach festiwalu „Kadry Wrocławia. Post scriptum”. Pokaz zorganizowany został w Multikinie w Pasażu Grunwaldzkim. Film zobaczyć można było ponadto 9 lutego oraz 5 maja – drugi z pokazów został przygotowany wraz z ODRĄ-FILM i przeznaczony był dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz studentów;

– 17 lutego w Legnicy; pokaz zorganizowany został przy współpracy z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową im. Witelona. Po projekcji odbyła się dyskusja na temat Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich, w której uczestniczyli m.in.: prof. Krystyn Matwijowski (Instytut Historii, Uniwersytet Wrocławski), ks. prof. Józef Pater (Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu), ks. prof. Władysław Bochnak (wieloletni współpracownik kard. Kominka) oraz

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

ks. Alojzy Swoboda (siostrzeniec kard. Kominka). Debatę poprowadził prof. Stanisław Dąbrowski – pierwszy rektor PWSZ w Legnicy;

– 19 lutego w Szczawnie Zdroju; tamtejsza projekcja odbyła się z inicjatywy ks. infułata Józefa Strugarka – kapelana kard. Kominka, obecnie proboszcza parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Szczawnie Zdroju. W spotkaniu uczestniczył m. in. biskup ordynariusz diecezji świdnickiej Ignacy Dec, bp. pomocniczy tamtejszej diecezji Adam Bałabuch.

– 3 marca w Wałbrzychu i Świdnicy; pierwszy z tych pokazów przeznaczony był dla uczniów wałbrzyskich szkół średnich, drugi został zorganizowany we współpracy z kurią diecezjalną w Świdnicy;

– 19 marca w Malczycach;

– 3 kwietnia w Środzie Śląskiej;

– 22 listopada w ramach przeglądu „Kadry Wrocławia. Breslau, Wrocław – minione dekady”.

Odbyła się również telewizyjna premiera filmu na antenie wrocławskiego oddziału telewizji TVP. Oglądalność filmu – według informacji udzielonej przez nadawcę – wyniosła 80.000 widzów.

3. Powstała strona internetowa, www.kardynalkomniek.pl, poświęcona postaci Bolesława Kominka oraz problematyce Orędzia. Jest to strona informacyjna, na której zapoznać się można z biografią kardynała, materiałami dokumentalnymi, opracowaniami historycznymi itp.

4. Ośrodek współuczestniczył w tworzeniu **ekspozycji dotyczącej kardynała Kominka**, będącej elementem wystawy „Europa to nasza historia”, prezentowanej we Wrocławiu w dniach 1 maja – 5 sierpnia 2009 r.

5. W planach są kolejne **prace badawcze i kwerendy archiwalne**. W związku z tym Ośrodek podjął intensywną współpracę z instytucjami w Polsce i w Niemczech. Wśród nich można wymienić Centrum im. Willy Branta we Wrocławiu, Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie, wrocławski oddział Instytutu Pamięci Narodowej, Historisches Archiv des Erzbistums Köln, Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Fundację Na Rzecz Studiów Europejskich. W perspektywie planowane jest także nawiązanie kontaktu z profesorem

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

Fridrichem Boll'em, który przygotowuje niemiecką publikację o kard. Kominku, oraz z Fundacją im. Friedricha Eberta.

IV. „Wolność”. Projekty związane z historią walki z systemem komunistycznym

Cykl projektów miał na celu ukazanie i dokumentację doświadczenia związanego z wybijaniem się na niepodległość spod systemu komunistycznego – przede wszystkim z wrocławskiej perspektywy.

W 2009 roku szczególnym kontekstem była 20. rocznica obalenia komunizmu w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. W ramach tej grupy zadań zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

1. Wystawa „Wrocław’89. Ostatni rok Peerelu”

Ośrodek przygotował wystawę plenerową „**Wrocław ’89. Ostatni rok Peerelu**” poświęconą wydarzeniom roku 1989 we Wrocławiu, którą można było zobaczyć na wrocławskim Rynku od 3 do 30 czerwca 2009 r. Wrocław, jako silny ośrodek opozycji antykomunistycznej, miasto, w którym prężnie działali zarówno członkowie „Solidarności”, jak również niespotykane w innych regionach

i oryginalne w swych działaniach organizacje (np. Pomarańczowa Alternatywa, Ruch „Wolność i Pokój”), uchwycony został za pomocą fotografii przedstawiających 12 miesięcy roku ’89. W skład ekspozycji wchodziły zdjęcia dokumentujące zarówno przełomowe wydarzenia polityczne, jaki i życie codzienne Wrocławian – pracę, rozrywkę, czas wolny. Ekspozycja została zakwalifikowana jako projekt wchodzący w skład krajowych obchodów 20. Rocznicy Odzyskania Wolności i Upadku Komunizmu w Europie Środkowej i wyprodukowana przy współpracy z Europejskim Centrum Solidarności. Wystawie towarzyszył katalog.

2. „Tramwaj Wolności”

Ośrodek, we współpracy z Zarządem Regionu Dolnośląskiego „Solidarności” oraz wrocławskim Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym, od 2008 r. realizuje projekt „**Tramwaj Wolności**”. Polega on na prezentowaniu, we wrocławskich tramwajach, wystaw nawiązujących do ważnych rocznic. W bieżącym okresie sprawozdawczym w „Tramwaju Wolności” zostało zaprezentowanych siedem ekspozycji:

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

- „Litwa, Łotwa 1991” poświęcona walce mieszkańców państw nadbałtyckich o niepodległość;
- „Marzec '68” dotycząca protestów studentów Politechniki oraz Uniwersytetu Wrocławskiego;
- „Katyń '40” opowiadająca o zbrodni popełnionej przez funkcjonariuszy władz radzieckich na kilkunastu tysiącach oficerach Wojska Polskiego, Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariuszy Policji Państwowej więzionych w obozach w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie;
- „Wrocław '89. Ostatni rok Peerelu” towarzysząca i promująca wystawę plenerową, o tym samym tytule, prezentowaną w czerwcu na wrocławskim Rynku;
- „Wrocław. Sierpień '80” zawierająca fotografie dotyczące strajków w sierpniu 1980 roku, szczególnie z akcji strajkowej w zajezdni przy ul. Grabiszyńskiej.
- „Wolność na murach. Graffiti '85–'90” z fotografiami murali powstałych w drugiej połowie lat osiemdziesiątych;
- „Szczecin. Grudzień '70” dotycząca protestów rozpoczętych 14 grudnia 1970 w Szczecinie.

3. „Twierdza Wrocław” – film o „Solidarności Walczącej”

Kontynuowane są prace nad projektem dokumentującym działalność „Solidarności Walczącej” – powstają notacje oraz film dokumentalny. W bieżącym okresie sprawozdawczym przeprowadzone zostały wywiady z ponad 20 świadkami.

Dalsze prace prowadzone będą w 2010 r.

V. Kwartalnik „Pamięć i Przyszłość”

Od września 2008 r. Ośrodek regularnie wydaje kwartalnik „Pamięć i Przyszłość” – pismo o tematyce historycznej i społeczno-kulturalnej. W bieżącym okresie sprawozdawczym wydane zostały cztery numery kwartalnika:

- w marcu do salonów prasowych trafił numer 1/2009 (3) „POLSKA–NIEMCY. POJEDNANIE. Od Orędzia biskupów polskich do spotkania w Krzyżowej” poświęcony zawitej drodze prowadzącej do pojednania polsko-niemieckiego;
- w czerwcu do sprzedaży trafił numer 2/2009 (4) „Jesteśmy na wczasach...” o oficjalnych i nieoficjalnych formach spędzania wolnego czasu w okresie PRL-u;

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

- od września dostępny był numer 3/2009 (5) „Kontrkultura? Wrocław lat 80. między systemem a kontestacją”;
- w ostatnich dniach grudnia wydany został numer pt. „Wrocław, Szczecin – miasta odzyskane”.

Redakcja kwartalnika uczestniczyła również w inicjatywach związanych z tematyką poruszaną na łamach periodyku:

- kwartalnik był patronem medialnym konferencji „Barwy sąsiedztwa / Farben der Nachbarschaft – polsko-niemieckie wyzwania w XXI wieku” zorganizowanej przez Instytut Tertio Millennio, Fundację Konrada Adenauera oraz Koło Studentów Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- redaktor naczelna uczestniczyła w debacie, zorganizowanej 24 kwietnia w Salonie Śląskim przez portal Dolnoślązacy.pl, dotyczącej polityki historycznej Wrocławia,
- od maja kwartalnik posiada własny blog, w publicystycznym serwisie Salon 24, w którym m.in. publikowane są wybrane artykuły numerów archiwalnych.

VI. Projekty edukacyjne

1. Konkurs dla szkół „Świadectwa historyczne” to projekt skierowany do uczniów szkół ponadpodstawowych. Zadaniem jego uczestników jest przeprowadzenie i opracowanie wywiadu z osobami, które uczestniczyły w ważnych wydarzeniach historycznych. W roku szkolnym 2008/2009 odbywa się trzecia edycja konkursu o temacie: „Od Sierpnia '80 do Czerwca '89 – zniechęcenie i bunt społeczeństwa. Świadectwa historyczne 1980–1989”. Termin nadsyłania prac minie w marcu 2010 r., konkurs zostanie zaś rozstrzygnięty w czerwcu 2010. W poprzednich edycjach łącznie udział wzięło ok. 300 uczniów. Nagrodę główną – notebook – dla zwycięzcy w kategorii szkół ponadgimnazjalnych, ufundowała firma Vulcan .Zarządzenie Oświatą.

2. Dla wrocławskich licealistów przygotowana została druga terenowa gra fabularna – „**Niezlomni w powojennym Wrocławiu**”. Tematem zrealizowanej edycji była działalność członków Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Projekt został zrealizowany 9 października 2009 r. i uczestniczyło w nim 112 uczniów z wrocławskich szkół ponadgimnazjalnych. Na uroczystej gali wręczenia nagród obecni byli działacze „WiN”-u – gen. Mieczysław Huchla i Jerzy Woźniak.

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

3. W efekcie przeprowadzonego przez Ośrodek konkursu doktoranci nauk humanistycznych od początku drugiego semestru roku akademickiego 2009/2010 będą mieli szansę otrzymać od Ośrodka stypendium w ramach projektu „**Stypendium dla młodego naukowca**”. Do konkursu mogli przystąpić studenci studiów doktoranckich, którzy w przygotowywanej dysertacji zajmują się tematyką związaną z historią Wrocławia i Dolnego Śląska po II wojnie światowej. Na konkurs nadeszło 20 zgłoszeń. W połowie grudnia wyłoniono trzech laureatów, którzy otrzymają półroczne stypendium.

4. Ośrodek opracował publikację dla nauczycieli szkół ponadpodstawowych – „**Historia powojenna Dolnego Śląska**”. Ta książka zawierająca konspekty lekcji (uzupełniona płytą DVD z ciekawym materiałem ikonograficznym oraz filmowym) zostanie zaprezentowana w lutym 2010 r.

VII. Prace nad programem muzeum

Ośrodek kontynuuje prace nad przygotowaniem programu narracyjnego muzeum, które ma w ciekawych formach zaprezentować powojenną historię Wrocławia i Dolnego Śląska (Muzeum Ziemi Zachodnich). Jakkolwiek prace nad samą inwestycją zostały wstrzymane – z uwagi na wykreślenie projektu z listy projektów kluczowych POIiŚ – prowadzone są działania dotyczące zagadnień merytorycznych. Szczegółowe sprawozdanie dotyczące prac nad programem muzeum zostanie przedstawione w pierwszym kwartale 2010 r. w postaci odrębnego dokumentu. W okresie sprawozdawczym:

- 1) zweryfikowano koncepcję muzeum,
- 2) przygotowano ankietę problemową dotyczącą programu ekspozycji głównej, która została skierowana do przedstawicieli środowisk naukowych,
- 3) dokonano inwentaryzacji dokumentacji wytworzonej w toku procesu inwestycyjnego w latach 2007–2008,
- 4) rozpoczęto prace nad przygotowaniem konferencji programowej, która zaplanowana jest na wiosnę przyszłego roku.

VIII. Zabezpieczenie mobilnych wystaw

Ośrodek dysponuje dwoma mobilnymi wystawami, wyprodukowanymi w latach ubiegłych („Pociąg do historii” oraz „Rzeka-Miasto-Ludzie”). W programie na rok 2009 przewidziano,

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

że będą one wyłącznie zabezpieczone, a przekazane do eksploatacji jedynie w ramach pojawiających się możliwości.

Wystawę o powojennych dziejach ziem zachodnich – **„Pociąg do historii”**, która ulokowana jest w wagonach kolejowych, do końca 2008 roku obejrzało 50 tysięcy zwiedzających. W związku z wygaśnięciem umowy z głównym partnerem wystawy – PKP Cargo, przystąpiono do negocjacji warunków, na których wystawa mogłaby dalej funkcjonować. Z uwagi na problemy techniczne oraz brak możliwości pozyskania środków na realizację umowy z PKP Cargo oraz eksploatację wystawy, postanowiono wstrzymać pokazy do końca 2009 r. Równocześnie Ośrodek zabezpieczył infrastrukturę wystawy. W roku sprawozdawczym pozyskano nowego partnera – przedsiębiorstwo Odra Trans SA – dzięki któremu możliwe jest zabezpieczenie postoju pociągu. Uzyskano także wstępne deklaracje kilku gmin zainteresowanych pokazami „Pociągu do historii” na swoim terenie, o ile wystawa zostanie przekazana do ponownej eksploatacji.

Wystawa **„Rzeka-Miasto-Ludzie”** to ekspozycja, której główna część ulokowana jest na zabytkowej barce „Złota Kaczka”. Po raz pierwszy prezentowana była jesienią 2008 r. Celem tej multimedialnej wystawy jest m.in. zwrócenie uwagi na historię położonego nad Odrą regionu, rolę, jaką rzeka odgrywała w przeszłości, a także na jej dzisiejszy potencjał rekreacyjny i turystyczny.

Wystawa była w 2009 roku prezentowana kilka razy – między innymi:

- w czasie oficjalnego otwarcia sezonu wodniackiego we Wrocławiu (25 kwietnia),
- przez kilkanaście dni w maju 2009 roku (przy bulwarze Xawerego Dunikowskiego),
- podczas „Nocy Muzeów” (przy bulwarze Xawerego Dunikowskiego),
- wystawa była również miejscem uroczystości wręczenia przez Prezydenta Wrocławia umów beneficjentom dofinansowań prac konserwatorskich.

Prowadzone są rozmowy w sprawie prezentacji wystawy „Rzeka-Miasto-Ludzie” w przyszłym roku w Szczecinie i kilku innych miastach.

IX. Jan Paweł II we Wrocławiu

Cykl projektów o postaci Jana Pawła II miał na celu przypomnienie i udokumentowanie wizyt papieża we Wrocławiu i silnej więzi, jaka łączyła go z miastem, któremu w 1997 r. powierzył organizację 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Zarówno wygłoszone przez niego słowa jak i sama obecność w stolicy Dolnego Śląska w roku 1983, a potem – w całkiem innej sytuacji społecznej – w roku 1997, miały niewątpliwy wpływ na postawę Wrocławian i budowę nowoczesnej tożsamości miasta. W roku sprawozdawczym zrealizowano następujące projekty:

1. We współpracy z Papieskim Wydziałem Teologicznym w styczniu 2009 r. zastała wydana **publikacja** „Do Wrocławia przybywałem wiele razy... Kazania, wykłady i słowa pozostawione mieszkańcom Dolnego Śląska”, zawierająca wybór tekstów dotyczących wizyt Jana Pawła II we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku.

2. Również w kooperacji z wrocławskim PWT w kwietniu zorganizowana została **konferencja wspomnieniowa** "Widziany z Wrocławia", która była połączona z promocją książki. Udział w niej wzięli:

- ks. prof. dr hab. Waldemar Irek – rektor PWT oraz Marek Mutor – dyrektor Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”, którzy zaprezentowali książkę „Do Wrocławia przybywałem wiele razy...”,
- ks. prof. Jan Krucina, który wygłosił referat „Wspomnienia – Kardynał Karol Wojtyła, a Kardynał Bolesław Kominek”,
- ks. prof. Antoni Kiełbasa z wykładem „Trzebnickie odwiedziny”,
- kard. Henryk Gulbinowicz, który opowiedział o pielgrzymce Jana Pawła II do Wrocławia w 1983 r.,
- bp Edward Janiak z referatem „46. Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny”,
- abp Marian Gołębiowski, który podzielił się refleksją „Co nam zostawił Jan Paweł II?”,
- ks. prof. Stanisław Olejnik, który zaprezentował książkę „Takie to były czasy, tacy to byli ludzie. Karty dziennika”.

3. Kolejnym zadaniem była **wystawa** przedstawiająca wizyty Jana Pawła II we Wrocławiu. Ekspozycję można było obejrzeć w ogrodach PWT na Ostrowie Tumskim do końca lipca 2009 r.

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

Projekt powstał na bazie materiałów zgromadzonych przy okazji przygotowań do wydania publikacji „Do Wrocławia przybywałem wiele razy”.

4. W cykl wpisała się również ekspozycja, dotycząca pielgrzymki papieża w 1983 r., która przygotowana została wspólnie z Doktoranckim Kołem Historii Najnowszej Uniwersytetu Wrocławskiego. Z wystawą „Jan Paweł II we Wrocławiu 21 czerwca 1983 r.” można było zapoznać się od 19 listopada w budynku Instytutu Historii.

X. Inne projekty

1. Organizacja (od 2008 r.) przeglądów filmowych „**Kadry Wrocławia**” wraz z Multikinem Pasaż Grunwaldzki oraz Dolnośląską Szkołą Wyższą. W bieżącym okresie sprawozdawczym odbyły się dwa pokazy: w dniach 8–15 maja 2009 r., obejrzeć można było filmy kryminalne, których akcja rozgrywa się w stolicy Dolnego Śląska (np. „Morderca zostawia ślady”, „Tylko umarły odpowie”) oraz filmy dokumentalne ukazujące dzieje miasta i jego mieszkańców (w ramach projektu odbyło się również spotkanie z pisarzem Markiem Krajewskim), a od 19 do 25 listopada trwał przegląd „Breslau, Wrocław – minione dekady”. Tym razem podczas „Kadrów Wrocławia” zaprezentowany został przekrój dokumentów poświęconych stolicy Dolnego Śląska, począwszy od pierwszych filmików braci Lumière, poprzez niemieckie kroniki z lat 20-tych, 30-tych i 40-tych (Wrocław podczas wojny), aż po polskie filmy i kroniki realizowane w latach 1946–2005. Pokazowi towarzyszyła wystawa fotografii Zbigniewa Nowaka, wrocławskiego fotografa, „Wrocław 1980–1990”, które wchodzi w skład kolekcji Ośrodka. Gościem specjalnym pokazów był niemiecki historyk Gregor Thum.

2. Ekspozycja „Rok 1918” zorganizowana 11–17 listopada w ramach rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. W jej skład weszły zdjęcia, skany dokumentów, fragmenty artykułów prasowych z 1918 r. dotyczących odzyskania niepodległości. Ekspozycja prezentowana była na wrocławskim rynku.

3. Współorganizacja z Fundacją „Młodość i Tradycja” VI edycji programu edukacyjnego „Święto na plakacie” w ramach **obchodów Święta Narodowego 3 Maja**. Jest to inicjatywa skierowana

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

do dzieci i młodzieży szkolnej, mająca za zadanie zachęcić uczestników do aktywnego świętowania narodowych rocznic.

4. Organizacja we współpracy z NSZZ „Solidarność” Region Dolny Śląsk oraz Dolnośląską Inicjatywą Historyczną, w dniu 20 czerwca 2009 r., projektu „**Wolne Radio Wrocław**” – odsłonięcia tablicy upamiętniającej działalność wrocławskich opozycyjnych rozgłośni radiowych w latach osiemdziesiątych. Pamiątkowa tablica zawisła przy ulicy Świdnickiej 5, skąd nadana została jedna z pierwszych audycji radiowych podziemnego radia. Obchodom towarzyszyła konferencja zorganizowana w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich.

XI. Organizacja i zarządzanie

Przekazanie Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” do prowadzenia miastu Wrocław pozwoliło na kontynuację rozpoczętych działań i programów oraz na dalsze prowadzenie prac nad powiększaniem archiwum historii mówionej. Jednocześnie, z uwagi na nową formułę działalności, Ośrodek stanął przed koniecznością przeprowadzenia gruntownych zmian organizacyjnych. Najważniejsze z nich obejmują:

1. Dostosowanie formuły zarządzania do nowych warunków, w tym:
 - 1) dokonano nowelizacji statutu oraz regulaminu organizacyjnego Ośrodka,
 - 2) przeprowadzono restrukturyzację – w tym zakresie zredukowano personel z 27 do docelowo 11 etatów,
 - 3) uzgodniono z organizatorem priorytety działalności na 2009 rok, które znalazły odzwierciedlenie w programie pracy.
2. Dostosowanie zakresu zadań i wewnętrznych procedur do nowej sytuacji finansowej. W tym zakresie szczególne znaczenie miały nowe warunki dotyczące dotacji podmiotowej dla Ośrodka (dotacja od jednego organizatora, a nie, jak dotychczas, od dwóch). Łączne wykonanie dotacji podmiotowej na koniec 2008 roku wyniosło **5.450.000,00 zł**, natomiast ostatecznie ustalona dotacja podmiotowa na 2009 rok wynosiła **1.558.000,00 zł**. Zważywszy na fakt, że sporym kosztem początku roku była konieczna restrukturyzacja, planowanie przychodów i wydatków musiało podlegać szczególnym wewnętrznym rygorom. W tym zakresie:

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

- 1) dokonano, w związku ze zmniejszeniem zakresu zadań, znaczącej redukcji kosztów stałych,
 - 2) wprowadzono nowe zasady kontroli przebiegu wykonania planu finansowego,
 - 3) wdrożono plan pozyskania środków zewnętrznych (patrz punkt 3).
- 3.** Wprowadzenie planu pozyskania środków zewnętrznych – w tym zakresie zintensyfikowano działalność związaną z pozyskaniem środków sponsorskich oraz dotacji zewnętrznych. W 2009 r. przychody własne i pozostałe Ośrodka wyniosły **567 278** zł. W okresie sprawozdawczym pozyskano między innymi:
- 1) Z Komitetu Organizacyjnego do spraw przygotowania Obchodów 70. Rocznicy Wybuchu II Wojny Światowej oraz 20. Rocznicy Odzyskania Wolności i Upadku Komunizmu w Europie Środkowej, przy współpracy z Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku – **40.000,00 zł** z przeznaczeniem na realizację wystawy „Wrocław '89. Ostatni rok Peerelu”.
 - 2) Z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (program „Dziedzictwo Kulturowe”) – **59.000,00 zł** z przeznaczeniem na projekt digitalizacji zakupionej przez Ośrodek w 2008 roku kolekcji zdjęć Zbigniewa Nowaka.
 - 3) Z Komitetu Organizacyjnego do spraw przygotowania Obchodów 70. Rocznicy Wybuchu II Wojny Światowej oraz 20. Rocznicy Odzyskania Wolności i Upadku Komunizmu w Europie Środkowej, przy współpracy z Narodowym Centrum Kultury w Warszawie – **15.000,00 zł** z przeznaczeniem na projekt wydania książki „Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego”.
 - 4) Z tytułu darowizny środków finansowych/sponsoringu – **50.000,00 zł** z przeznaczeniem na realizację projektu „Twierdza Wrocław” poświęconego „Solidarności Walczącej” (cykl notacji i film dokumentalny – zakończenie projektu przewiduje się w 2010 roku).
 - 5) Darowizny rzeczowe i umowy barterowe o wartości **ok. 50.000,00 zł**. W tym zakresie m.in. pozyskanie nagród na konkursy przekazane przez sponsorów oraz zapewnienie infrastruktury dla zabezpieczenia wystawy „Pociąg do historii” (bocznica kolejowa) w zamian za reklamę ze strony Ośrodka.
 - 6) Ze sprzedaży wydawnictw, biletów oraz praw do licencji – **6.835,69 zł**
- 4.** Zmiana siedziby Ośrodka – nowa mieści się przy ul. Teatralnej 10–12. Siedziba wynajmowana jest do Wrocławskiego Centrum SPA. Dodatkowy lokal pozyskano z zasobu miejskiego – przy

OŚRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

ul. Piaskowej 13, gdzie zorganizowane zostało centrum dokumentacyjne (archiwum świadectw historii mówionej). Zmiana ta podyktowana była względami ekonomicznymi oraz faktem, że o prawa do poprzednio wynajmowanego lokalu (al. Hallera) toczy się intensywny spór sądowy.

XII. Informacje o kontrolach

W okresie sprawozdawczym w Ośrodku dwukrotnie miała miejsce kontrola podatkowa przeprowadzona przez Naczelnika Urzędu Skarbowego Wrocław-Krzyki w zakresie podatku od towarów i usług (VAT). W wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

XIII. KALENDARIUM

27 stycznia 2009 r. – wernisaż wystawy „Litwa, Łotwa 1991” zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.

6 lutego 2009 r. – premiera filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Multikino Pasaż Grunwaldzki, Wrocław.

9 lutego 2009 r. – drugi wrocławski pokaz filmu o kardynale Kominku; Multikino Pasaż Grunwaldzki, Wrocław.

10–15 lutego 2009 r. – konferencja „Barwy sąsiedztwa / Farben der Nachbarschaft – polsko-niemieckie wyzwania w XXI wieku”; Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.

17 lutego 2009 r. – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona, Legnica.

19 lutego 2009 r. – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Dom Zdrojowy, Szczawno Zdrój.

3 marca 2009 r. – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; kino „Zorza”, Wałbrzych.

3 marca 2009 r. – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Świdnicki Ośrodek Kultury, Świdnica.

9 marca 2009 r. – wernisaż ekspozycji „Marzec ‘68” zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.

10 marca 2009 r. – złożenie kwiatów pod pomnikiem kardynała Bolesława Kominka okazji 35. rocznicy śmierci kardynała; Wrocław.

ŃSRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

- 19 marca 2009 r.** – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Malczyce.
- 2 kwietnia 2009 r.** – konferencja wspomnieniowa o Janie Pawle II – „Widziany z Wrocławia”; Papieski Wydział Teologiczny, Wrocław.
- 3 kwietnia 2009 r.** – pokaz filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; Środa Śląska.
- 17 kwietnia 2009 r.** – wernisaż wystawy „Katyń ‘40” zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.
- 24 kwietnia 2009 r.** – panel na temat polityki historycznej Wrocławia; Salon Śląski, Wrocław.
- 25 kwietnia** – odsłona wystawy „Rzeka-Miasto-Ludzie” w ramach oficjalnego otwarcia sezonu wodniackiego; przystani Las Pegaz przy ulicy Pasterskiej, Wrocław.
- 5 maja 2009 r.** – pokaz dla studentów oraz młodzieży licealnej filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”; kino „Warszawa”, Wrocław.
- 13 maja 2009 r.** – ceremonia wręczenia nagród laureatom konkursów organizowanych w ramach obchodów Święta Narodowego 3 Maja; Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- 8–15 maja 2009 r.** – przegląd filmów „Kadry Wrocławia – kryminalne zagadki miasta”; Multikino Pasaż Grunwaldzki, Wrocław.
- maj – lipiec 2009 r.** – prezentacja wystawy „Rzeka-Miasto-Ludzie”, bulwar Xawerego Dunikowskiego, Wrocław.
- 16 maja 2009 r.** – prezentacja wystawy „Rzeka-Miasto-Ludzie” podczas Nocy Muzeów; bulwar Xawerego Dunikowskiego, Wrocław.
- 3 czerwca 2009 r.** – wernisaż wystawy „Wrocław ‘89. Ostatni rok Peerelu”; Rynek, Wrocław.
- 20 czerwca 2009 r.** – odsłonięcia tablicy upamiętniającej działalność opozycyjnych rozgłośni radiowych działających we Wrocławiu w latach osiemdziesiątych; ul. Świdnicka 5, Wrocław.
- 9 lipca 2009 r.** – wernisaż wystawy "Kościół św. Marii Magdaleny – depozytariusz przeszłości i wyzwanie dla przyszłości"; Kościół Marii Magdaleny, Wrocław.
- 12 lipca 2009 r.** – panel "Lustracja jako psychoterapia" w ramach projektu "Habeas Lounge. Demokracja jako rozmowa"; Hala Stulecia, Wrocław
- 19 sierpnia 2009 r.** – wernisaż wystawy „Wrocław. Sierpień ‘80” zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.

OSRODEK PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ

30 sierpnia 2009 r. – zbieranie świadectw w ramach programu „Świadkowie Historii” podczas pikniku zorganizowanego przez wrocławską „Solidarność”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Grabiszyńskiej, Wrocław.

1 września 2009 r. – ogłoszenie III edycji konkursu dla szkół – „Od Sierpnia '80 do Czerwca '89 – zniechęcenie i bunt społeczeństwa. Świadectwa historyczne 1980–1989”.

1 października 2009 r. – ogłoszenie II edycji konkursu „Stypendium dla młodego naukowca”.

9 października 2009 r. – finał gry fabularnej „*Niezlomni* w powojennym Wrocławiu”; Stare Miasto, Wrocław

22 października 2009 r. – panel dyskusyjny promujący książkę „Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego”; Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.

5 listopada 2009 r. – wernisaż wystawy „Wolność na murach. Graffiti '85–'90”, zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.

11 listopada 2009 r. – emisja filmu „Kapłan Pojednania. Kardynał Bolesław Kominek 1903–1974”, TVP 3 Wrocław.

11 listopada 2009 r. – wernisaż wystawy „Rok 1918”; Rynek, Wrocław.

19–25 listopada 2009 r. – pokazy filmów „Kadry Wrocławia. Breslau, Wrocław – minione dekady”; Multikino Pasaż Grunwaldzki, Wrocław.

21 listopada 2009 r. – wernisaż wystawy „Jan Paweł II we Wrocławiu 21 czerwca 1983 r.”; Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

14 grudnia 2009 r. – wernisaż wystawy „Szczecin '70”, zorganizowanej w ramach projektu „Tramwaj Wolności”; zajezdnia tramwajowa przy ul. Powstańców Śląskich, Wrocław.

15 grudnia 2009 r. – ogłoszenie wyników konkursu „Stypendium dla młodego naukowca”.